

УДК 340.137.3

DOI <https://doi.org/10.32782/chc.v055.2024.18>**Вавринчук Адріана Сергіївна,**

аспірантка

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС

З початку співпраці України з ЄС в різних формаціях, дискусійними є формулювання та терміни, які застосовуються для усіх процесів, що супроводжують таку співпрацю. Серед таких термінів опинилось і поняття «адаптація». З одного боку, розуміючи очевидну вигоду та доцільність з єдиного тлумачення змісту термінів, все ж ми в цьому дослідженні ми будемо виходити з того, що ЄС не тяжіє до єдиного та одноманітного застосування термінології і здебільшого сенс того чи іншого поняття вони визначають в конкретному нормативному акті, яким регулюється певно коло суспільних відносин, тому говорити про доцільність чи недоцільність на сьогодні застосування поняття адаптації досить складно. Однак, маємо провести таку наукову розвідку з тим, щоб визначити семантику цього поняття, окреслити ймовірні види адаптації, а також виявити спільні та відмінні риси адаптації та інших суміжних категорій.

Стан дослідження. Звертаючи свою увагу на наукові розвідки в досліджуваній тематиці, ми хочемо акцентувати увагу на тому, що поняття адаптації законодавства є предметом значної кількості наукових досліджень, що зумовлює різномістовість таких визначень, що може пояснюватись як різними сенсами, що закладаються в саме поняття, так і сферами дослідження, де проводилась розвідка.

Адаптація законодавства на сьогодні є досить поширеним предметом наукових розвідок вітчизняних та зарубіжних вчених в різних галузях права. Зокрема, варто звернути увагу на публікації таких авторів, як Ю. В. Мовчан, В. І. Муравйов, Р. А. Петров, І. В. Суходубова, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, тощо. Разом із тим відкриття етапу перемовин України та ЄС щодо членства, ставить перед вітчизняними науковцями та законотворцями нові виклики для усвідомлення ролі процесу адаптації в контексті удосконалення національного законодавства.

Мета статті полягає у з'ясуванні поняття адаптації законодавства в процесі вступу країни-кандидатки до ЄС через призму визначення цього поняття в вітчизняних нормативно-правових актах.

Виклад основного матеріалу. Дослідження національних нормативних актів на позначення процесів приведення у відповідність законодавства України до законодавства ЄС дає підстави зробити висновок про абсолютну відсутність послідовності у використанні термінології у нормативних актах. Нам видається, що така невибірковість була зумовлена відсутністю належних наукових досліджень національного порядку, а також якісного перекладу та тлумачення термінології ЄС.

Для цього, в першу чергу, звернемо увагу на дослідження вітчизняних вчених щодо визначення поняття адаптації. Необхідно відзначити, що зважаючи на багаторічний досвід співпраці України та ЄС, поняття адаптації законодавства також неодноразово ставало предметом наукових дискусій в різних галузях права. це пояснюється досить вагомою кількістю наукових досліджень адаптації законодавства України до законодавства ЄС в різних сферах правового регулювання, що лише ще раз підкреслює важливість та актуальність нашого дослідження, а також вагомий вплив права ЄС на національний правовий порядок.

В тексті першого документу, укладеного між Україною та ЄС, що заклав підвалини співпраці – Угоді про партнерство та співробітництво не згадується поняття адаптації, а йдеться в ст. 51 про «зближення існуючого і майбутнього законодавства України з законодавством Співтовариства». В варіанті вказаного документу англійською мовою [1] йдеться про поняття «the approximation», що українською перекладено як «зближення».

В переважній більшості вітчизняних наукових досліджень йдеться про те, що перші згадки про врегулювання процесів адаптації законодавства України до законодавства ЄС датуються прийняттям, починаючи із 1998 року низки Указів Президента України [2; 3, с. 9–12]. Однак, на наше глибоке переконання, важливо розуміти, що поняття адаптації законодавства, хоча і без його легального визначення, наявне і низці інших нор-

мативних актів, що датовані раніше 1998 року. Ми вважаємо, що таке досить тривале і послідовне використання цього терміну в національному законодавстві з моменту укладення Угоди про партнерство та співробітництво і заклало підвалини такого системного його використання, що на сьогодні критикується вченими.

Так, в результаті проведеного нами дослідження нами було встановлено, що в національних нормативних актах першу згадку поняття адаптації законодавства України ми знаходимо в Постанові Президії ВРУ «Про підсумки візиту делегації Верховної Ради України на чолі з Морозом О.О. до Литовської Республіки» [4], де вказується про розробку конкретного плану заходів для активізації співпраці між відповідними комісіями, в тому числі з метою «адаптації законодавств до європейських стандартів».

В Постанові КМУ від 04.08.1997 року № 821 «Про затвердження Концепції створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні» [5] зазначається, що правове підґрунтя транспортних коридорів України створюється шляхом, в тому числі шляхом «прийняття або адаптації існуючих в Європейському Співтоваристві міжнародних документів і угод стосовно транспортної інфраструктури». Варто тут відзначити, що в той момент функціонування органів публічної влади, зважаючи на початок співпраці з ЄС, все ж малося на увазі міжнародне законодавство на позначення права ЄС, що є, на наше переконання помилковим, зважаючи на те, що ЄС ні в той момент, ні в жоден інший не був міжнародною організацією в класичному розумінні цього поняття.

В ст. 61 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [6] (попередня назва Закону «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини») зазначаються способи міжнародного співробітництва України у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, одним із яких визначено адаптацію законодавства України про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів з відповідним законодавством ЄС. окремо варто зазначити, що в тій самій статті ще одним способом називається «гармонізації законодавства України про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів з документами відповідних міжнародних організацій». Тобто у вказаному акті визначають такі два поняття на позначення суміжних правових явищ, як «адаптація» та «гармонізація».

Указом Президента України від 11 червня 1998 р. «Стратегія інтеграції України в Європейський Союз» [7] адаптацією законодавства України до законодавства ЄС визначалось «зближення із сучасною європейською системою права». Відповідно адаптація законодавства передбачала «реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність із європейськими стандартами». Власне у цьому документі, на наше переконання, вперше було допущено нелогічне розширення поняття адаптації законодавства на зближення з правом ЄС, що має означатись іншими термінами, використовуваними в законодавчих актах ЄС, таких як апроксимація «*approximation*» та транспозиція «*transposition*».

Також Постановою КМУ від 12.06.1998 року № 852 «Про запровадження механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [8] було передбачено створення профільної Міжвідомчої координаційної ради; затверджено перелік органів публічної влади, відповідальних за організацію роботи з адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

Постановою Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1999 р. «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [9] адаптація законодавства України до законодавства ЄС також визначається як «процес зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність із законодавством ЄС».

Постанова КМУ від 29.10.1999 року № 2014 «Про посилення відповідальності та підвищення ролі Міністерства юстиції у формуванні і реалізації державної правової політики та інтеграції законодавства України до норм і стандартів європейського права» [10] відповідно в назві містила поняття «інтеграція», а вже у тексті говорила про «адаптацію законодавства України до норм і стандартів законодавства ЄС».

В Указі Президента України від 30.08.2000 року № 1033/2000 «Про Національну раду з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [11] в тексті для позначення мети створення відповідної ради, застосовувався термін «гармонізація», а також термін «зближення» для позначення виконання зобов'язань Україною перед ЄС, передбачених Угодою про партнерство та співробітництво.

Програма інтеграції України до ЄС, схвалена Указом Президента України № 1072/2000 від

14.09.2000 року [12] в тексті містила невизначений набір словосполучень із термінами «адаптація», «зближення», «гармонізація», що подекуди або замінюють один одного, або ж пояснюють чи підсилюють.

У 2002 році було прийнято Закон України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [13], де адаптація законодавства України до законодавства ЄС визначена як «поетапне прийняття та впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства ЄС». Тобто, в такому формулюванні основною метою процесу адаптації визначається вже не приведення у відповідність законодавства, а прийняття та впровадження нормативно-правових актів.

В Посланні Президента України до ВРУ «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2002 році» від 15 квітня 2003 року «адаптація законодавства України згадується як наближення національної системи права,... до системи права Європейського Союзу» [14].

В Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС» від 18 березня 2004 р. [15] адаптація законодавства визначається як процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*.

Фактично до сьогодні, зважаючи на чинність вказаного Закону, законодавець переважно послуговується поняття адаптації через призму приведення у відповідність законодавства України до законодавства ЄС, що також можна підтвердити нещодавнім рішенням про створення при Верховній Раді України офісу із адаптації законодавства країни до стандартів Європейського Союзу [16].

У зв'язку із викладеним пропонуємо адаптацію законодавства України до законодавства

ЄС визначати як правовий механізм із розробки та впровадження, науково-теоретичного супроводу нового та внесення змін у вже існуюче законодавство України у відповідність з *acquis communautaire*.

Тобто ми пропонуємо розглядати адаптацію лише через призму циклу національної правової діяльності, де однаково важливу роль відіграють як суб'єкти законодавчої ініціативи та органи публічної влади, що реалізують відповідні політики, так і суб'єкти наукової діяльності, що відіграють важливу роль у правотворенні.

Висновки. Підсумовуючи дослідження національних нормативних актів на позначення процесів приведення у відповідність законодавства України до законодавства ЄС, варто зазначити абсолютну відсутність послідовності у використанні термінології у досліджуваних актах. Нам видається, що така невибірковість була зумовлена відсутністю належних наукових досліджень національного порядку, а також якісного перекладу та тлумачення термінології ЄС. Однак із часом, вимушені констатувати, що ситуація не покращилась. З одного боку, ми можемо допустити і навіть вітати різнотлумання поняття адаптації законодавства в межах наукових розвідок, що лише дозволяє тримати акцент уваги на важливих процесах нормотворення та зумовлює поглиблення не лише семантичного розуміння цього поняття, але й його функціонального призначення із точки зору застосування у текстах нормативних актів. З іншого боку, коли такі різнотлумання дозволяє собі нормотворець, це може викликати певні негативні наслідки не лише із точки зору послідовності норм права, але й з точки зору тих сенсів, які закладаються законом в те чи інше поняття, оскільки очевидно, що викладені нами вище поняття, застосовувані в різних актах законодавства, мають мати надалі механізм реалізації такої правової діяльності, щоб справді досягти такої високої мети, як вступ до ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Partnership and Cooperation Agreement between the European Communities and their Member States, and Ukraine. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A21998A0219%2802%29&qid=1701421136645> (дата доступу: 12.07.2023).
2. Петров Р.А. Гоняття «транспозиція» в сучасній правовій науці європейського права. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/149248684.pdf> (дата звернення 12.07.2024).
3. Коломосьць Т.О., Гришак С.В. Адаптація інформаційного законодавства України до вимог ЄС як складова сучасного вітчизняного правотворчого процесу : монографія / М-во освіти і науки України, Запор. нац. ун-т, Нац. гірн. ун-т. Д. : НГУ, 2013. 164 с.
4. Про підсумки візиту делегації Верховної Ради України на чолі з Морозом О.О. до Литовської Республіки : Постанова Президії ВРУ від 19.02.1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/96-пв#Text> (дата звернення 12.07.2023).
5. Про затвердження Концепції створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні : Постанова КМУ від 04.08.1997 року № 821. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-97-п#Text> (дата звернення 12.07.2023).

6. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 року № 771/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр> (дата звернення 12.07.2024).
7. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.1998 року № 615/98 (втратив чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text> (дата звернення 12.07.2023).
8. Про запровадження механізму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова КМУ від 12.06.1998 року №852 (втратила чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-98-п#Text> (дата звернення 12.07.2023).
9. Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.08.1999 року № 1496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1496-99-п#Text> (дата звернення 12.07.2023).
10. Про посилення відповідальності та підвищення ролі Міністерства юстиції у формуванні і реалізації державної правової політики та інтеграції законодавства України до норм і стандартів європейського права : Постанова КМУ від 29.10.1999 року № 2014 (втратила чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2014-99-п#Text> (дата звернення 12.07.2023).
11. Про Національну раду з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Указ Президента України від 30.08.2000 року № 1033/2000 (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1033/2000#Text> (дата звернення 12.07.2023).
12. Програма інтеграції України до ЄС, схвалена Указом Президента України № 1072/2000 від 14.09.2000 року (втратила чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00#Text> (дата звернення 12.07.2023).
13. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 21.11.2002 року № 228-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text> (дата звернення : 21.07.2023).
14. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2002 році: Послання Президента України до ВРУ від 15 квітня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0010100-03#Text> (дата звернення : 21.07.2023).
15. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС : Закон України від 18.03.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення : 21.07.2023).
16. Польська К. У Раді відкрили офіс з адаптації законів України до норм ЄС URL: <https://www.dw.com/uk/u-radi-vidkrili-ofis-z-adaptacii-ukrainskih-zakoniv-do-norm-es/a-65295569> (дата звернення : 21.07.2023).

Вавринчук Адріана Сергіївна

До визначення поняття адаптації законодавства в контексті вступу України в ЄС

В статті досліджуються особливості визначення поняття адаптації законодавства з точки зору процедури вступу України в ЄС.

Акцентовано увагу на тому, що поняття адаптації законодавства є предметом значної кількості наукових досліджень, що зумовлює різномістовість таких визначень, що може пояснюватись як різними сенсами, що закладаються в саме поняття, так і сферами дослідження, де проводилась розвідка.

Авторка вказує, що дослідження національних нормативних актів на позначення процесів приведення у відповідність законодавства України до законодавства ЄС дає підстави зробити висновок про абсолютну відсутність послідовності у використанні термінології у нормативних актах. На думку авторки, така невибірковість була зумовлена відсутністю належних наукових досліджень національного порядку, а також якісного перекладу та тлумачення термінології ЄС.

Окрему увагу приділено дослідженню змісту поняття адаптації законодавства в різних нормативних актах. З одного боку, авторка допускає і вітає різномислення поняття адаптації законодавства в межах наукових розвідок. З іншого боку, коли такі різномислення дозволяє собі нормотворець, на думку авторки, це може викликати певні негативні наслідки не лише із точки зору послідовності норм права, але й з точки зору тих сенсів, які закладаються законом в те чи інше поняття.

Авторка пропонує адаптацію законодавства України до законодавства ЄС визначати як правовий механізм із розробки та впровадження, науково-теоретичного супроводу нового та внесення змін у вже існуюче законодавство України у відповідність з *acquis communautaire*.

У статті пропонується розглядати адаптацію лише через призму циклу національної правової діяльності, де однаково важливу роль відіграють як суб'єкти законодавчої ініціативи та органи публічної влади, що реалізують відповідні політики, так і суб'єкти наукової діяльності, що відіграють важливу роль у правотворенні.

Ключові слова: адаптація, законодавство, Європейський Союз, правотворення, правовий механізм.

Vavrynychuk Adriana

Definition of the concept of adaptation of legislation in the context of Ukraine's accession to the EU

The article examines the features of the definition of the concept of legislative adaptation from the point of view of the procedure for Ukraine's accession to the EU.

The author emphasizes that the concept of legislative adaptation is the subject of a significant number of scientific studies, which determines the diversity of such definitions, which can be explained both by the different meanings inherent in the concept itself and by the areas of research where the research was conducted.

The author indicates that the study of national regulatory acts to designate the processes of bringing Ukrainian legislation into line with EU legislation gives grounds to conclude that there is an absolute lack of consistency in the

use of terminology in regulatory acts. In the author's opinion, such indiscriminateness was due to the lack of proper scientific research of the national order, as well as high-quality translation and interpretation of EU terminology.

The author pays special attention to the study of the content of the concept of legislative adaptation in various regulatory acts. On the one hand, the author allows and welcomes different interpretations of the concept of legislative adaptation within the framework of scientific research. On the other hand, when a lawmaker allows himself such different interpretations, in the author's opinion, this can cause certain negative consequences not only from the point of view of the consistency of legal norms, but also from the point of view of the meanings that are laid down by law in a particular concept.

The author proposes to define the adaptation of Ukrainian legislation to EU legislation as a legal mechanism for the development and implementation, scientific and theoretical support of new and amendments to existing Ukrainian legislation in accordance with the *acquis communautaire*.

In the article, the author proposes to consider adaptation only through the prism of the cycle of national legal activity, where an equally important role is played by both subjects of legislative initiative and public authorities that implement relevant policies, as well as subjects of scientific activity that play an important role in lawmaking.

Key words: adaptation, legislation, European Union, lawmaking, legal mechanism.